नेपाल सरकार

स्थानीय विपद तथा जलवायु उत्थानशील योजना

राक्सिराङ्ग गाउँपालिका,मकवानपुर

प्रदेश नं.३, नेपाल

<u>तयार गर्ने</u>

राक्सिराङ्ग गाउँपालिका, मकवानपुर

<u>प्राविधिक सहयोग</u>

सामुदायिक विकास केन्द्र.नेपाल, सबल कार्यक्रम मकवानपुर ।

२०७६

<u>राक्सिराङ्ग गाउँपालिकाको नक्सा</u>

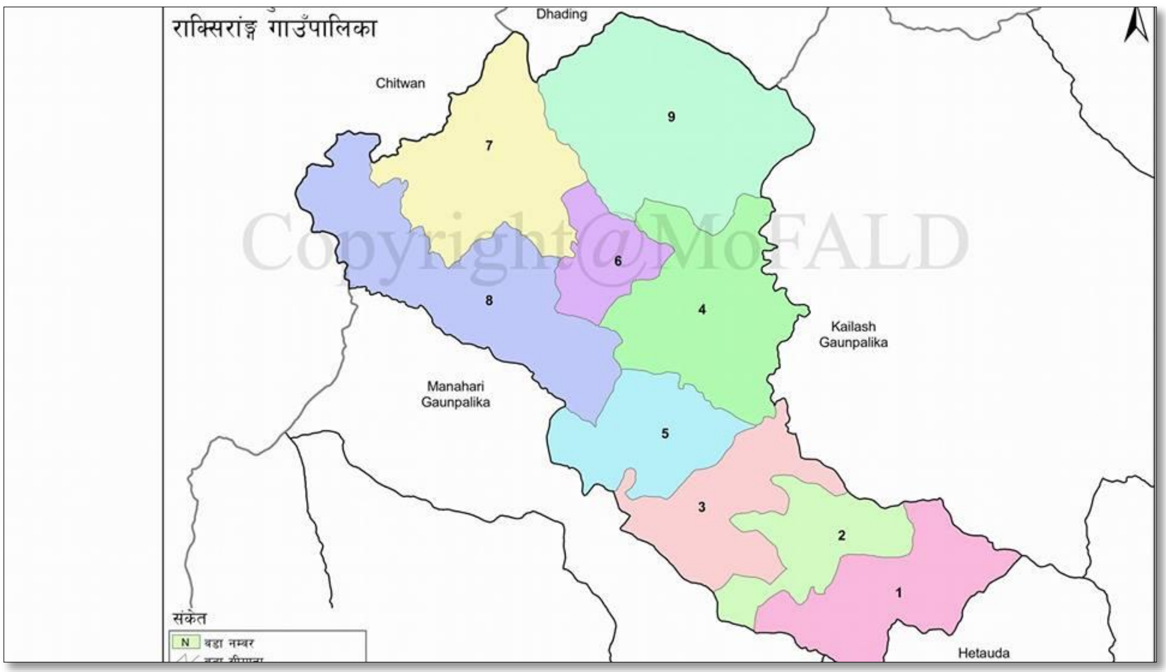

सर्वाधिकार योजनाको नाम : स्थानीय विपद तथा जलवायु उत्थानशील योजना

Local Disaster and Climate Resilience Plan (LDCRP)

तयार गरिएको वर्ष : २०७४/२०७५

योजना अवधि : २०७४/०७५ देखि २०७८/०७९ सम्म

तयार गर्ने : राक्सिराङ्ग गाउँपालिका, मकवानपुर

समन्वयः स्थानिय विपद् समिति, राक्सिराङ गाउँपालिका, मकवानपुर

प्राबिधिक सहयोगः सबल कार्यक्रम, सामुदायिक विकास केन्द्र नेपाल, मकवानपुर

राक्सिराङ्ग गाउँपालिकाको स्थानीय विपद तथा जलवायु उत्थानशील योजना यु.एस ए आईडी. को आर्थिक सहयोगमा संचालित सामुदायिक समुत्थानका लागि दिगो बिकास सबल कार्यक्रम,सामुदायिक विकास सेवा केन्द्रको आर्थिक तथा प्राविधिक सहयोग तथा सहजीकरणमा तयार पारिएको हो ।

योजनाको सारांश
खण्ड-१
परिचय

१.१ पृष्ठभुमिः(विपद र जलवायु)

स्थानीय विपद् तथा जलवायु उत्थानशील योजनाको साराशं

विपद् जोखिम तथा जलवायु परिवर्तनले गर्दा गरिवी र सामाजिक अन्यायका अर्न्तनिहित कारणहरु न्यूनीकरणका लागि थप चुनौतिहरु सृजना गरेको छ । स्थानीय अनुकूलन योजना र स्थानीय विपद् जोखिम व्यवस्थापन योजनाको मुख्य उद्वेश्य यस राक्सिराङ्ग गाउँपालिकाले भोगिरहनु पर्ने र दोहोरिरहने बाढी, पहिरो, महामारी, आगलागी, शीतलहर आदि जस्ता विनाशकारी समस्या तथा जोखिमहरूसंग जुध्न उत्थानशील समुदायको निर्माण गर्नु रहेको छ । साथै समुदायको क्षमता अभिवृद्वि गर्नु, वर्तमान तथा भावी जोखिम तथा प्रभावलाई न्युनीकरण गर्नु रहेको छ । साथै यस गाउँ पालीका पनि अनियमित बर्षा र अत्याधिक एवं पटक पटक आउने बाढि, पहिरो,चट्याङ्ग, सुख्खा खडेरी आदि जस्ता सवै प्रकारका प्रकोपहरु बाट अछुतो नरहेको सन्दर्भमा सामुदायिक विकास केन्द्र नेपाल मकवानपुर तथा युएसआईडी को आर्थिक तथा प्राविधिक सहयोगसबल कार्यक्रम तथा राक्सिराङ्ग गाउँपालिका तथा स्थानीय विपद् व्यवस्थापन समितिको अगुवाईमा स्थानीय विपद् तथा जलवायु उत्थानशील योजना तर्जुमा निर्देशिका अनुरुप यो योजना तयार गरिएको हो ।

यसरी यस कार्ययोजना तयारी गर्दा प्रत्येक चरणमा स्थानीय सरोकारवालाहरू जस्तै वडा प्रतिनिधि हरु राजनैतिक दलका प्रतिनिधि, समाजसेवी, बुद्धिजीवि, आमा समूह, टोल विकास संस्था, सामुदायिक वनका प्रतिनिधि, दलित, महिला, जनजाति, जोखिम क्षेत्रका प्रतिनिधि, अन्य संघ संस्थाहरूको प्रत्यक्ष सहभागिता तथा अन्तरक्रियात्मक छलफल बाट तयार पारिएको छ ।

१.१ गाँउपालिकाको पृष्ठभूमी

यस राक्सिराङ्ग गाउँपालिका हाल पछिल्लो समयमा नेपाल सरकारले विभाजन गरेको प्रादेशिक विभाजन अनुसार प्रदेश नं.३ मध्य एक गाउँपालिका हो । प्रदेश नं.३ को राजधानी हेटौडा देखी करीव ३५ कि मी पश्चिममा रहेको छ ।

यस गाउँपालिकाको पूर्व हेटौडा उपमहानगरपालीका र कैलाश गाउँपालिका पश्चिम तर्फ चितवन जिल्ला को राप्ती नगरपालिका तथा उत्तरमा कैलाश गाउँपालिका र धादिङ जिल्लाको बेल्खु रोराङ गाउँपालिका दक्षिणमा मनहरी गाउँपालिका रहेको छ । यस गाउँपालिका अन्तर्गत साविकका गा.वि.स. हरु, सरीखेत, काकडा, राक्सिराङ्ग, खैराङ गरि ४ वटा गाविसहरु पर्दछन् । यस पालिकामा विभीन्न जातजाती ,भाषाभाषीका मानिसहरु रहेका छन् । यस गाउँपालिकामा साविकको गा.वि.स.हरुको तथ्याङ्क अनुसार जम्मा ४८३१ घरधुरी तथा जनसंख्या २८००५ रहेको छ जस मध्ये पुरुष १३९०७ जना) र महिला १४०९८ रहेको छ । यस गाउँपालिकामा विभिन्न जातजाती तथा धर्म मान्ने व्यक्तिहरुको बसोबास रहेको छ। राष्ट्रिय जनगणना २०६८ को तथ्याङ्क अनुसार सबैभन्दा बढी जनजाती चेपाङ्ग, जाति रहेको छ । शैक्षिक हिसावमा यस गाउँपालिकामा सामुदायिक स्तरका माध्यामिक विद्यालय ४ वटा, आधारभूत तहका ४९ वटा र ५५ वटा सामुदायिक बालविकास केन्द्र गरी जम्मा ९० वटा शिक्षण संस्थाहरु संचालित छन् ।

यस गाउँपालिकामा औषत पारिवारीक आम्दानीमा कृषि व्यवसायको सबैभन्दा ठूलो हिस्सा रहेको छ र स्थानीय बासिन्दाको आम्दानीको अन्य श्रोतहरुमा व्यापार व्यवसाय, पशुपालन, साना उद्योग, सेवा, नोकरी हुन् । यसको साथै विकल्पमा वैदेशिक रोजगारी पनि एक हो र नजिकको औधोगीक क्षेत्र मनहरी बजार भएकोले स्थानिय जनशक्ति बजार तर्फ व्यवसाय उन्मुख भएको पाईन्छ । परम्परागत प्रणालीको कृषि व्यवसायको विकल्प खोजिरहेका यहाँका बासिन्दा क्रमशः आधुनिक कृषि प्रणाली र कुखुरा पालन, तरकारी खेती ब्यवसायिक तर्फ उन्मुख हुन थालेका छन् । स्थानीय जनशक्ति मजदुरी तथा अध्ययनका लागि विदेशिने

क्रम बढिरहेको छ। विभिन्न समुदाय, जातजातीका मानिसको बसोबास रहेको यस क्षेत्रमा विभिन्न चाडपर्व जस्तै नयाँ वर्ष, दशैं, तिहार, लहोसार, साउने सक्रान्ति, कृष्ण जन्माष्ठमी, तीज, दशै, तिहार, माघे संक्रान्ति, चैते दशैं आदि मनाउने गरिन्छ।

१.१.१ भौगोलिक अवस्थिती।

यस गाउँपालिका साविकका गा.वि.स हरु सरिखेत, राक्सिराङ्ग, काँकडा, खैराङ गाविस हरु समेटेर यस निर्माण भएको छ।

यहाँको बासीन्दाहरुको मुख्य पेशा कृषि र पशुपालन रहेको छ। मकवानपुर जिल्लाको भित्री मधेशमा अवस्थित भएकोले केही भागमा खेतियोग्य उर्वर जमिनले ओगटेको छ। मुख्य जलश्रोतको रुपमा मनहरी खोला रहेको छ। मकवानपुर जिल्लाको सदरमुकाम हेटौडा भन्दा करिब ३५ कि.मि. पश्चिम उत्तरको दूरिमा यस पालिका रहेको छ। हाल सम्म पक्की सडक सञ्जालले नछोएको कारण हिँउदमा मनहरी खोलाको बाटो भएर ट्याक्टर र बस पलाँसे सम्म र वडा नं ९, ६, ५ पुग्न खरङ्गाबाट कच्चिबाटो खोलियको भए पनि यो हिउँदमा मात्र हो। विभिन्न वडाहरुलाइ जोड्ने सडकको ट्याक खोल्ने काम भइरहेको छ। वर्षातमा खोलाहरुको कारणबाट पैदल यात्राका लागि समेत ठूलो जोखिम मोल्न यस क्षेत्रका वासिन्दाहरु बाध्य छन्। यो पालिका पहिरो र बाढीका लागि अत्यन्त जोखिम रहेको कारणबाट स्थानीयहरुको जीवन अत्यन्तै कष्टकर रहेको छ। यस गाउँपालिकामा स्थानिय स्तरमा अन्य बजारहरुको स्थापना हुन सकेको छैन। चुरे तथा पहाडी भू–वनोट र सिंचाईको असुविधाको कारण अपेक्षाकृत रुपमा कृषि उत्पादन गर्न सकिएको छैन र उत्पादित सामाग्रीहरुलाई समेत पूर्ण रुपमा भौगोलिक अवस्थाको कारणबाट बजारीकरणमा समस्या रहेको छ।

यस पालिकालाई चारै तिरबाट खोलाले घेरेको छ। यहाँका खोला नालाहरु सदावहार पानीको स्रोत हुन साथै अन्य प्राकृतिक स्रोतहरु बलुवा, गिट्टी, ढुङ्गा र वन जंगलका लागि समेत जिल्लाको प्रमुख स्रोतको रुपमा चिनिन्छ। यस पालिका मा रेडक्रस, अतिरिक्त हुलाक कार्यालय, उपस्वास्थ्य चौकि, कृषि सहकारी र स्थानिय तहमा सामाजिक विकासको क्षेत्रमा काम गर्ने संघ संस्थाहरु रहेका छन्। कृषि उत्पादन अन्तरगत धान, मकै, कोदो, अदुवा तथा खोरेनमा दलहन यस क्षेत्रको प्रमुख उत्पादनहरु हुन्। यसका अलावा खसी, बोका, लोकल कुखुरा, तरकारी अमिलो जातको फलफुल समेत उत्पादन हुने गरेको छ। यसको साथै वडा नं ५ र ६ मा राम्रो तरकारी उत्पादन हुने गरेकोले यि दुई वडालाई यस यस क्षेत्रको तरकारी पकेट क्षेत्रको रुपमा पनि लिइन्छ।

१.१.२ राजनैतिक तथा प्रशासनिक केन्द्र

सङ्घीय मामिला तथा स्थानीय विकास मन्त्रालयले तयार गरेको नमुना बमोजिम गठित गाउँपालिका, नगरपालिका तथा विशेष संरक्षित वा स्वायत्त क्षेत्रको संख्या तथा सिमाना निर्धारण आयोगले मिति २०७३ पुस २२ मा पेश गरेको प्रतिवेदन अनुसार माननीय संघीय मामिला तथा स्थानीय विकास मन्त्रीको संयोजकत्वमा गठित समितिले मिति २०७३/११/२० मा पेश गरेको प्रतिवेदनको आधारमा नेपाल सरकारले मिति २०७३/११/२२ मा देहाय बमोजिम साविकका गाविसहरु सरिखेत, राक्सिराङ, काँकडा, खैराङ साविकका गाविसहरलाई समेटर ९ वटा वडाहरु कायम गरिएको हो। जुन देहायबमोजीम छ।

राक्सिराङ्ग गाउँपालिकाको वडा विभाजन

वडा नं.	समावेश भएका साविक गा.वि.स.र गा.पा.	साविकको वडा नं.
१	सरीखेत	८,९,
२	सरीखेत	६,७
३	सरीखेत	१,२,३,४,५,
४	राक्सिराङ्ग	१,२,३,४,५,६,७

वडा नं.	समावेश भएका साविक गा.वि.स.र गा.पा.	साविकको वडा नं.
५	राक्सिराङ्ग	८,९
६	काँकडा	१,५
७	काँकडा	६,७,८,९
८	काँकडा	२,३,४
९	खैराङ	१ देखी ९ वडा सम्म्म

१.२ स्थानीय विपद् तथा जलवायु उत्थानशील योजनाको परिचय

सम्भावित विपद् तथा जलवायुजन्य परिवर्तनको जोखीम कम गर्न, विपद्को समयमा आपत्कालीन कार्य सम्पादन गर्न, प्रभावकारी प्रतिकार्य गर्न र विपद पश्चात् पुनःस्थापन तथा पुनर्निर्माणका लागि दिशा निर्देश गर्न तयार गरिएको योजनाबद्ध कार्यक्रम, कार्य जिम्मेवारी तथा बजेट सहितको ढाँचा नै स्थानीय विपद् तथा जलवायु उत्थानशील योजना हो, जसले :

(क) स्थानीय तह, समुदाय र सरोकारवालाको प्रत्यक्ष, समावेशी,र सक्रिय सहभागिताको प्रत्याभूति गर्छ ।

(ख) विपद तथा जलवायु परिवर्तनद्वारा मानवीय, आर्थिक, सामाजिक, भौतिक तथा प्राकृतिक श्रोतमा पर्न सक्ने प्रतिकूल प्रभावको विश्लेषण गर्छ ।

(ग) समावेशी र सहभागीतामूलक विधिको प्रयोग मार्फत् समुदायमा रहेको सङ्कटासन्नताको पहिचान, स्तरीकरण तथा क्षमता विश्लेषण गर्दैजोखिम न्यूनीकरण, प्रतिकार्य र पुर्नलाभका कार्यहरु गर्न तथा जलवायु परिवर्तन अनुकुलनका लागि स्थानीय श्रोत, साधन तथा क्षमताको अधिकतम् परिचालनमा जोड दिन्छ ।

(घ) विपद् जोखिम न्यूनीकरणका लागि आवश्यकता अनुसार स्थानीय तहको बार्षिक तथा आवधिक विकास योजना तथा प्रक्रियामा विपद् तथा जलवायु उत्थानशीलतालाई मूलप्रवाहीकरण गर्दै विपद् पूर्व, विपद्को समयमा र विपद् पछिगर्नु पर्नेकार्यलाई प्राथमिकीकरण गर्छ ।

१.३ योजनाको आवश्यकता तथा महत्व

नेपाल बाढी, पहिरो, महामारी, आगलागी, हिमताल विस्फोट, हिमपहिरो तथा विनाशकारी भूकम्पको जोखिममा रहेको मुलुक हो । बढ्दो जलवायु परिवतर्नका कारण पर्ने प्रतिकूल प्रभावबाट पनि विपद्को जोखिम झनै बढ्ने हुनाले नेपाल संवेदनशील अवस्थामा रहेको छ । यस सन्दर्भमा नेपाल सरकारबाट स्वीकृत ‘विपद् जोखिमव्यवस्थापन राष्ट्रिय रणनीति, २०६६’ मा व्यवस्था भए बमोजिम विपद् जोखिम व्यवस्थापनको क्षेत्रमा पूर्वतयारी तथा जोखिम न्यूनीकरण कार्यलाई विशेष महत्त्व दिइएको छ । विपद् जोखिम व्यवस्थापनको सवाललाई विकासका योजनासँग मूल प्रवाहीकरण गरी विपद् उत्थानशील समाज निर्माण गर्ने क्रममा जिम्मेवार निकायले पहल कदमी लिन आवश्यक भइसकेको छ । यस परिस्थितिमा विपद् जोखिम व्यवस्थापनलाई केन्द्र देखि स्थानीय तहसम्म विस्तार गरी सबै तहका विकास नीति तथा कार्यक्रममा मूल प्रवाहीकरण गर्नुपर्ने यथार्थतालाई आत्मसात् गर्दै दिगो विकासको मान्यतालाई सुनिश्चित गर्न प्रभावित सबै वर्ग समुदाय एवं यस क्षेत्रको पहुँच र स्वामित्व स्थापित हुनेगरी स्थानीय स्रोत, साधन तथा क्षमताको अधिकतम परिचालन गर्दै विपद् जोखिम व्यवस्थापनलाई सहभागितामूलक, पारदर्शी, उत्तरदायी, समावेशी र जिम्मेवार बनाउन विपद् जोखिम व्यवस्थापन राष्ट्रिय रणनीति, २०६६ को मूल भावना तथा मर्मलाई आत्मसात् गर्दै स्थानीय स्वायत्त शासन ऐन, २०५५ को दफा २ ले दिएको अधिकार प्रयोग गरी नेपाल सरकारले ‘स्थानीय विपद् जोखिम व्यवस्थापन योजना तर्जुमा निर्देशिका, २०६८’ स्वीकृत गरी लागु गरिएको छ । यस गा.पा ले २०७३ मा नै उक्त योजना तयार गरी लागु गरेको छ । स्थानीय विपद् जोखिम

व्यवस्थापन योजना तर्जूमा, प्रक्रिया र विधि २.२.१ योजना निर्माण प्रक्रिया विधि योजना तर्जुमा गर्दा तल उल्लेख गरिएका विधि र प्रक्रियाहरू अपनाइएको छ :

- योजना निर्माण गर्दा साविकका गाविस सँग स्थानीयविपद् जोखिम व्यवस्थापन योजना कार्य निर्देशिका माथि छलफल,
- स्थानीय विपद् जोखिम व्यवस्थापन कार्य निर्देशिका सम्बन्धी तालिम सञ्चालन,
- गाविसका सरोकारवाला निकायहरूको प्रत्यक्ष सहभागिता,
- स्थानीय विपद् व्यवस्थापनका विषयमा समूहगत रूपमा छलफल,
- गाविसअर्न्तगतका प्रत्यक्ष सरोकार राख्ने निकायहरूको सहभागितालाई जोड दिइएको,
- विगतका वर्षहरूमा भएको विपद्को आधारमा विश्लेषण,
- गाविसको सामाजिक, आर्थिक तथा शैक्षिक अवस्थाबारे विश्लेषण,
- गाविसका विभिन्न वडाका प्रतिनिधिहरूसँगको छलफल मूर्त रूप दिनका लागि वडास्तरमा तथ्याङ्क सङ्कलन,
- विभिन्न स्थानीयस्तरमा कार्यरत संघसस्थाको विश्लेषण गरी विपद् व्यवस्थापनका लागि योजना तर्जुमा,
- विपद्को ऐतिहासिक विश्लेषण,
- विभिन्न संघसंस्थागत क्षमता विश्लेषण गरी कार्य जिम्मेवारी बाँडफाँड,
- सम्पर्क, समन्वय तथा सम्बन्धलाई विपद् व्यवस्थापनमा जोड दिइएको

योजनाको कार्यान्वयन रणनीति

- यो योजनालाई अनुमोदन गर्नका लागि र वैधानिकता दिनका लागि गाविसको भेला वा परिषद्मा छलफल गरिने छ ।
- स्थानीयस्तरका दक्ष तालिम प्राप्त जनशक्ति परिचालन गर्दै विपद् व्यवस्थापनका लागि स्थानीय समुदायको सहभागिता गराई उनीहरूको क्षमतामा विकास गरिने छ ।
- स्थानीयस्तरको परम्परागत सिप, शैली, क्षमता प्रवर्द्धकलाई उजागर गरी विपद् व्यवस्थापनका लागि प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन गरिने छ ।
- योजनाको प्रभावकारिता कार्यान्वयन भए नभएको अनुगमन तथा सुपरीवेक्षणका लागि गा.वि.स, जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समितिलाई परिचालित गराइने छ ।
- यो योजनाको प्रत्येक वर्ष पुनरावलोकन गरी वार्षिक योजना तयार पार्ने र पाँच वर्षमा योजनाको वृहत् पुनरावलोकन गरी अद्यावधिक गरिनेछ ।

१.४ दिर्घकालिन सोंच

विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा जलावयुजन्य जोखिम ब्यवस्थापनका कार्यलाई संस्थागत गरि विपद् उत्थानशील समुदायको निर्माण गर्ने यसको दिर्घकालिन सोंच हुनेछ ।

१.५ परिदृश्य

विपद् जोखिम न्यूनीकरणका तथा जलावयुजन्य जोखिम ब्यवस्थापनका क्रियाकलापहरुमा समुदायको अधिकतम सहभागिता मार्फत हरेक समुदायको विपद् तथा जलवायु उत्थानशील योजना निर्माण गरि कार्यान्वयन गर्ने र विपद्बाट हुने मानविय, सामाजिक, आर्थिक, भौतिक तथा जीविकोपार्जनका साधनहरुमा हुने क्षतिमा कम गर्दै समुदायको उत्थानशीलतालाई सुदृढ गर्नु यस निर्देशिकाको परिदृश्य हुनेछ ।

१.६ लक्ष्य

स्थानीय तहमा रहेको विपद्को सङ्कटासन्नता, जोखिम र क्षमता विश्लेषण गर्न र सोही बमोजिम विपद् तथा जलवायुजन्य जोखिम व्यवस्थापनका कार्यक्रमहरुलाई प्राथमिकीकरण गर्दै स्थानीय विकास प्रक्रियामा मुलप्रवाहीकरण गरी विपद् तथा जलवायु उत्थानशील समुदायको निर्माण गर्न योगदान पुर्याउनु यसका मुख्य लक्ष्य रहेको छ ।

१.७ योजनाको उद्देश्य

क) स्थानीय विपद् तथा जलवायु उत्थानशील योजना तर्जुमा गर्न न्यूनतम आधार तथा साझा मापदण्ड निर्धारण गर्नु ।

(ख) स्थानीय तहमा रहेको विपद्को सङ्कटासन्नता, जोखिम र क्षमता विश्लेषण गर्न र सोही बमोजिम विपद् तथा जलवायुजन्य जोखिम व्यवस्थापनका कार्यक्रमहरुलाई प्राथमिकीकरण गर्दै स्थानीय विकास प्रक्रियामा मुलप्रवाहीकरण गरी विपद् तथा जलवायु उत्थानशील समुदायको निर्माणमा योगदान गर्न,

(ग) स्थानीय तहका नीति तथा विकास कार्यक्रममा सबै क्षेत्र र वर्ग (महिला , बालबालिका, ज्येष्ठ नागरिक, एकल महिला, अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरू, दलित, आदिवासी, जनजाति, प्रकोप प्रभावित, जलवायुजन्य प्रभावित वा सङ्कटासन्न समुदाय तथा व्यक्तिहरू, मधेसी, मुश्लिम जस्ता वर्ग एवं नेपाल सरकारले लक्षित समूह भनी परिभाषित गरेका वर्ग) को समानुपातिक सहभागिता सुनिश्चित गरी विपद् जोखिम व्यवस्थापन तथा जलवायु परिवर्तन अनुकुलनलाई संस्थागत गर्न मार्ग प्रशस्त गर्नु ।

१.८ नीति

स्थानीय तहमा रहेका सरकारी, गैरसरकारी तथा निजी तथा सार्वजनिक निकाय तथा संघसंस्थाहरुसँगको समन्वय तथा सहकार्यमा स्थानीय विपद् तथा जलवायु उत्थानशील समितिहरुको गठन गर्ने तथा उक्त समिति मार्फत समितिका सदस्य तथा पदाधिकारी एवं समुदायका व्यक्तिहरुलाई विपद् तथा जलवायु सम्बन्धिका गतिविधिहरुमा सहभागिता गराई क्षमता विकास गराउने ।

१.९ रणनीति

स्थानीय तहमा रहेका सरोकारवाला निकाय तथा संघसंस्थाहरुसँगको समन्वय तथा सहकार्यमा स्थानीय विपद् तथा जलवायु उत्थानशील समितिहरुको गठन गर्ने तथा उक्त समिति मार्फत समितिका सदस्य तथा पदाधिकारी एवं समुदायका ब्यक्तिहरुलाई विपद् तथा जलवायु सम्बन्धिका गतिविधिहरुमा सहभागिता गराई क्षमता विकास गराउने ।

- उक्त निर्देशिकाको कार्यान्वयनका लागि स्थानीय तहले आफ्नो स्थानीय स्तरमा उपलब्ध साधन, स्रोत, साँस्कृतिक तथा पर्यावरणीय संरचना अनुकुल विभिन्न रणनीतिहरु अवलम्वन गर्ने ।
- समुदायमा रहेका प्रकोप तथा जोखिमको पहिचान तथा क्षमताको लेखाजोखा, योजना निर्माणका सबै प्रक्रियामा समुदायका अति जोखिममा रहेका समूह तथा वर्गको समानुपातिक सहभागितालाई सुनिश्चित गरि योजनाको कार्यान्वयन गर्ने ।
- स्थानीय विपद् जोखिम लेखाजोखा तथा नक्साङ्कन गर्दा अति जोखिम तथा संवेदनशिल स्थानमा रहेका बस्तीहरुलाई सुरक्षित स्थानमा स्थान्तरणको लागि प्रोत्साहन गर्ने ।
- बाढी तथा पहिरोबाट हुने मानविय तथा भौतिक क्षतिलाई रोक्नकालागि बाढीको पुर्वसूचना प्रणालीको स्थापनाका लागि समन्वय तथा सहकार्य गरि पहल गर्ने ।
- समुदायमा आधारित विपद् जोखिम न्यूनीकरणका कार्यक्रमहरु कार्यान्वयन गर्दा स्थानीय ज्ञान, सीप, श्रोत र साधनको उपयोग गर्ने ।

- स्थानीय तहमा विपद् जोखिम तथा जलवायु अनुकुलनका कार्यक्रमहरुलाई स्थानीय बार्षिक तथा आवधिक विकासका योजनाहरुमा मूलप्रवाहिकरण गर्दै लैजाने ।

१.१० योजना अनुगमन, मुल्याङ्कन तथा पुनरावलोकन

- स्थानीय निकाय र स्थानीयविपद् जोखिम व्यवस्थापन समितिले योजना कार्यान्वयनको लागि नियमित अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गर्नेछ ।
- अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गर्दा गा.पा अर्न्तगतका वडाहरुमा सञ्चालित कार्यक्रमहरूको अनुगमन तथा मूल्याङ्कनका लागि गरिएको सूचक बमोजिम अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गर्नुपर्ने छ । उक्त अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गर्ने संस्थाले सम्बन्धित सरोकारवाला निकायमा अनुगमन तथा मूल्याङ्कन प्रतिवेदन पेश गर्नुपर्ने छ ।

१.११ योजनाको सीमा

यस योजना ले राक्सिराङ्ग गाउँपालिका भित्र पर्ने वडाहरु मात्रको प्रतिनिधित्व गर्ने छ । समय सापेक्ष रुपमा यस योजना अद्यावधिक गरिने छ ।

खण्ड-२
प्रकोप, सँकटासन्नता र जोखिम विश्लेषण

२.१ प्रकोप विश्लेषण

क्र.सं.	समस्या अथवा प्रकोप	कारण	कारक तत्व	प्रभाव	जोखिम न्यूनीकरणका लागि पहिचान भएका उपाय
१	चट्याङ्ग	मौसम परिवर्तन,जलवायु परिवर्तन,भौगोलिक बनायट को कारण	जनचेतनाको कमि, अर्थिङ्ग ब्यवस्था नगर्नु	मानविय क्षति हुनु मान्छे घाईते हुनु, घरहरुमा आगलागी हुनु बोटविरुवा नष्ट हुनु	• जनचेतना मुलक कार्यक्रम संचालन,आर्थिङ्ग जडान सम्बन्धि तालिम तथा जडान,गाउँपालिका मार्फत टयान्गामुक्त पालीका बनाउने अभियान
२	बाढी	पहिरो जानु, वनजंगल विनास हुनु	जनचेतनाकोकमि,तटबन्धननहुनु,खानीउत्खनन गर्नाले,	धनजन को सामाजिक ,क्षति, मानविय,भौतिक,विस्तापित हुने	पुर्व सुचना प्रणाली को व्यवस्थापन,बृक्षारोपण,तटबन्धन गर्ने,खानी उत्खनन नगर्ने,
३	खडेरी	▪ तापक्रममा वृद्धि ▪ जनचेतनाको कमि ▪ अत्यधिक मात्रामा हुने गरेको वन फडानी ▪ बढ्दो जलवायू परिवर्तन ▪ चरिचरणमा वृद्धि ▪ खेत तथा खोल्चाहरु पुरि बस्ति बस्नु ▪ कारखानाबाट निस्कने धुँवा धुलोमा वृद्धि	वनजंगल फँडानी पानीका`मुहान संरक्षण नगर्नु	▪ तापक्रममा बृद्धि,डडेलो तथा आगलागिमा वृद्धि ▪ खानेपानीको समस्या ▪ कृषि पेशामा ह्रास,सिंचाईमा समस्या ▪ अन्न उत्पादनमा कमि ▪ पानीको मुहान सुक्नु,रोग व्याधि बढनु,बेरोजगारीमा बृद्धि,जिविकोपार्जनको लागि कृषि पेशा छाडि अन्य पेशा अपनाउन थाल्नु	▪ बृक्षारोपण, सिँचाईको व्यवस्थापन, ▪ पानीको मुहान संरक्षण सिँचाई कुलो निर्माण,प्लाष्टिक पोखरी सिमेन्टको पोखरी निर्माण,घैटो निर्माण
४	पहिरो	अनियमित बर्षा हुनु,वनजंङल विनास	बाटो उत्खनन,बढ्दो सहरीकरण	भौतिक,आर्थिक,खेतिबारी क्षति,प्राकृतिक क्षति	वृक्षारोपण,तटबन्धन,तार झाली व्यवस्थापन,जनचेतना मुलक कार्यक्रम संचालन गर्ने

क्र.सं.	समस्या अथवा प्रकोप	कारण	कारक तत्व	प्रभाव	जोखिम न्यूनीकरणका लागि पहिचान भएका उपाय
५	जंगली जनावार को आतंके	वनजंगलको नजिक खेतिपाती	हावापानी अनुसार बासस्थान परिवर्तन हुनु	खाध तथा पोषण मा कमि,तथा भोकमरी	बादरको व्यवस्थापन गरिनु पर्ने तथा बाली परिवर्तन गर्नु पर्ने
६	कृषि मा रोगकिरा को प्रकोप	रासायनिक मल तथा विषादी को अत्यधिक प्रयोग,हावापानी मा परिवर्तन हुनु	घुम्ति बाली नलगाउने प्रविधि तथा,ज्ञान को कमि, खडेरी	उत्पादनमा कमि,भोकमरी, कुपोषण,आर्थिक कमि,वातावरणीय क्षति	एकिकृत शत्रुजिव व्यवस्थापन,जैविक विषादी को प्रयोग गर्ने,गोठे मल को प्रयोग गर्ने,कम्पोष्ठ मलको प्रयोग गने
७	भूकम्प	भौगर्भिक कारण,जमिन मुनिको प्लेट हल्लिनु	भूकम्प प्रतिरोधात्मक घर,विद्यालय नभएर, सामानहरु बलियोसंग नबाँधेरबिज्ञानको प्रयोगात्मक कारण	घर,विद्यालय,मठ मन्दिर,पुलपुलेसा भत्किनु, मानविय तथा पशु चौपाया को क्षति	भूकम्प सम्बन्धि जनचेतना मुलक कार्य क्रम संचालन ,भूकम्प प्रतिरोधात्मक भवन निर्माण,ल्यत्रृ कोण लागु गर्ने आदी
८	आगलागी	खडेरी ,हावाहुरी तथा जनचेतनाको कमी	जन चेतनाको कमी हुनु ,घर वरपर सरफाई नहुन,आगोको जतन नगर्नु	घर भित्र रहेको अन्नपात धनसम्पत्ती जलेर नष्ट हुनु, भोकमर ी,	• जनचेतना मुलक कार्यक्रम संचालन • समुदायिक वनउपभोक्ता समितिलाई अग्निरेखा तथा वनसंरक्षण संरक्षणको तालिम,सिचाई व्यवस्थापन कार्यक्रम

२.३ प्रकोप स्तरीकरण

ऐतिहासिक समयरेखा र छलफलको आधारमा सरिखेत गाविसमा देखिएको विभिन्न प्रकारका जलवायुजन्य प्रकोपहरु मध्ये सबै भन्दा बढी असर पारेको प्रकोप र त्यसको असरको लेखाजोखा गरी जोखिम तथा प्रकोपको विश्लेषण गर्न यस विधीको प्रयोग गरिएको छ। यस गा. वि.स मा मुख्य गरि बाढी, पहिरा, भुकम्प, आगलागि, खडेरी, हाँवाहुरी, असिना, चट्याङ, जंगली जनावरको आतंक र मिचाह प्रजातीले बढी प्रभाव पारेको देखिन्छ। जसमा बाढीको प्रभाव पहिलो स्थानमा छ भने, पहिरो दास्रोमा, खडेरी तेस्रोमा त्यसैगरि, भुकम्प , चट्याङ्ग असिना ,हावाहुरी रोगकिरा मिचाहाझार,आदि को असर प्रत्येक साल देखिने गरेको छ।

प्रकोप	खडेरी	बाढी	पहिरो	चट्याङ्ग	असिना	हावाहुरी	भूकम्प	मिचाहाझार	रोगकिरा	जंगली जनावर
खडेरी		खडेरी	खडेरी	खडेरी	खडेरी	खडेरी	खडेरी	खडेरी	खडेरी	खडेरी
बाढी			बाढी	बाढी	बाढी	बाढी	बाढी	बाढी	बाढी	बाढी
पहिरो				पहिरो	पहिरो	पहिरो	पहिरो	पहिरो	पहिरो	पहिरो
चट्याङ्ग					चट्याङ्ग	चट्याङ्ग	भूकम्प	चट्याङ्ग	चट्याङ्ग	चट्याङ्ग
असिना						हावाहुरी	भूकम्प	असिना	असिना	असिना
हावाहुरी							भूकम्प	हावाहुरी	हावाहुरी	हावाहुरी
भूकम्प								भूकम्प	भूकम्प	भूकम्प
मिचाहाझार									रोगकिरा	जंगली जनावर
रोगकिरा										रोगकिरा
जंगली जनावर										
जम्मा अङ्क	९	८	७	५	३	४	६	०	२	१
स्तर	**१**	**२**	**३**	**५**	**७**	**६**	**४**	**१०**	**८**	**९**

२.४ प्रकोप, मौसम र वाली पात्रो

समुदाय वडा हुँदै नगरपालिका तथा गाउँ विकास समितिभित्र कुन समयमा कुन प्रकोप हुन्छ भनेर पत्ता लगाई त्यसको समयरेखा तयार गर्नुपर्छ जसलाई प्रकोप पात्रो भनिन्छ । यसको लागि यस गाउँपालिकाको मौसमी पात्रो निम्नबमोजिमको छ ।

मौसमी पात्रो

मौसम		बैशाख	जेठ	असाढ	श्रावण	भाद्र	आश्विन	कार्तिक	मङसिर्	पौष	माघ	फाल्गुन	चैत्र
मनसुन वर्षा	पहिले												
	अहिले												
हिउँदे वर्षा	पहिले												
	अहिले												
आगलागी	पहिले												
	अहिले												
गर्मी	पहिले												
	अहिले												
जाडो	पहिले												
	अहिले												
असिना	पहिले												
	अहिले												
तुसारो	पहिले												
	अहिले												
चट्याङ	पहिले												
	अहिले												

माथिको तालिकालाई विश्लेषण गर्दा वर्षा र जाडोका दिनहरु घटेको, खडेरी एवं गर्मीका दिनहरु बढदै गएको देखीन्छ । यसै गरि हिउदे वर्षा अनिश्चित भएको देखीन्छ । छोटो समय (१ महिना भन्दा कम) लाग्ने हुस्सुको समय बढेको देखीन्छ । समग्रमा भन्नुपर्दा सम्पुर्ण मौसमी पात्रोमा विगत १०-१५ वर्ष भन्दा अहिले निकै परिवर्तन आएको प्रष्ट हुन्छ ।

२.५ वाली पात्रोः (स्थानीय र परम्परागत प्रजाती भएमात्र)

वाली पात्रोलाई नियाल्दा मौसमसंगै वालीनालीमा पनि जलवायु परिवर्तनको असर परेको प्रष्ट देख्न सकिन्छ। खासै धेरै भिन्नता नदेखीए तापनि प्रत्येक वालीनाली लगाउने समय र भित्र्याउने समयमा परिवर्तन भएको देख्न सकिन्छ। धान पाक्ने समय कम भएको छ भने मकै लगाउने र भित्र्याउने समय केही पछी सरेको छ। पहिले मकै माघको मध्यमा छरिन्थ्यो भने हाल आएर चैत्रको पहिलो हप्तामा सरेको छ। त्यस्तै पहिले खाद्य संकट कम हुन्थ्यो अहिले बढेको देखिन्छ। वाली पात्रोलाई नियाल्दा मौसमसंगै वालीनालीमा पनि जलवायु परिवर्तनको असर परेको प्रष्ट देख्न सकिन्छ। खासै धेरै भिन्नता नदेखीए तापनि प्रत्येक वालीनाली लगाउने समय र भित्र्याउने समयमा परिवर्तन भएको देख्न सकिन्छ। धान पाक्ने समय कम भएको छ भने मकै लगाउने र भित्र्याउने समय केही पछी सरेको छ।

मुख्य वालीहरु		बैशाख	जेठ	अषाढ	श्रावण	भाद्र	आश्विन	कार्तिक	मंसिर्	पौष	माघ	फाल्गुन	चैत्र
मकै	पहिले												
	अहिले												
धन	पहिले												
	अहिले												
गहुँ	पहिले												
	अहिले												
कोदो	पहिले												
	अहिले												
तोरी	पहिले												
	अहिले												
आलु	पहिले												
	अहिले												

२.६ प्रकोप, जोखिम तथा सामाजिक स्रोत नक्साङ्कन र सङ्कटासन्नता तथा क्षमता पहिचान

२.६.१ प्रकोप, जोखिम तथा सामाजिक स्रोत नक्साङ्कनः

यस गाउपालीकमा रहेको सङ्कटासन्नता र क्षमता पहिचान गरी समुदायभित्र रहेका प्राकृतिक तथा गैरप्राकृतिक साधन, स्रोत आदि को आधारमा सामाजिक नक्सा निर्माण भएको छ।

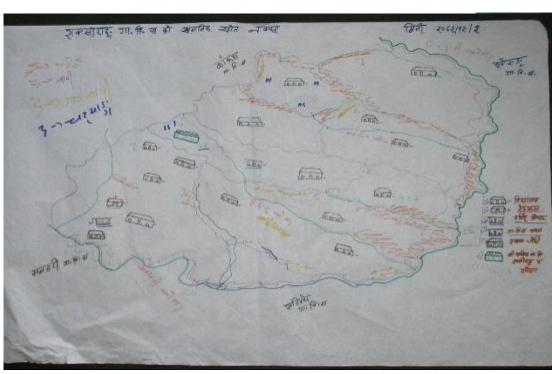

केही आधारहरु:

जीविकोपार्जन का सम्पति	स्तरीकरणका आधारहरु	विपद तथा जलवायुका दृष्टिले
सामाजिक सम्पती	• सामाजिक समूह तथा संस्थाहरुमा आवद्दता • आफना नातेदार, छिमेकीहरुको सम्वन्ध	• विपदको समयमा प्राप्त गर्न सक्ने सहयोगका सम्भावना • जिल्ला र गाविस सँगको सहकार्य र विपद् प्रतिकार्यका लागि समन्वहरु (DDMC, DEOC, CDMC, LDMC etc.)
मानविय सम्पती	• साक्षरता, जलवायु परिवर्तन सम्वन्धि ज्ञान • परिवारिक स्वास्थको अवस्था र स्वास्थ सेवाको पहुँच तथा गुणस्तर	• विपद पूर्व सूचना प्रणालीमा पहुँच • विपद् पुर्व तयारीका लागि गरिएका प्रयासहरु • विपद् प्रतिकार्यका लागि दक्ष जनशक्ति आदि ।
प्राकृतिक सम्पती	• खेत तथा वारी परिमाण, गुणस्तर र स्थान • सार्वजनिक वन, पानी तथा जडविुटीहरुमा पहुँच तथा प्राप्त हुने सेवाहरु गुणस्तरण	• विपद् पश्चात प्रयोगको विशेष मापदण्डहरु
भौतिक सम्पती	• धरको प्रकार र घर रहेको स्थान • अचल सम्पती (सुन चादी गर गहना) परिमाण तथा पहुँच • मोटरवाटो, सञ्चार, वजारहरुको पँहुच तथा सुविधा एवं गुणस्तर	• पहिरो लाग्ने स्थानको नजिक, खोला तथा खोल्सा नजिक • विपद् प्रतिकार्यका लागि खोज उद्धार, प्राथमिक उपचारका सामाग्रीहरु • पूर्वसूचना प्रणालीका पूर्वाधारहरु आदी
आथिक सम्पती	• वित्तिय सेवामा पहुच (वचत, ऋण, विमा रेमिटेन्स) • आम्दानीका स्रोतहरु	• आकष्मिक कोषको व्यवस्था • विपद्का समयका लागि वित्तिय सेवामा पहुच (वचत, ऋण, विमा रेमिटेन्स) को विशेष व्यवस्था

२.६.२ स्रोतको उपलब्धता तथा पहुँच

नगरपालिका तथा गाउँ विकास समिति वा समुदायमा भएको क्षमता पत्ता लगाउन निम्नअनुसार फारम प्रयोग गर्नुपर्छ । यो फारम समुदायमा भएका स्रोतहरू सङ्कलन गर्दै नगरपालिका तथा गाउँ विकास समितिको एकीकृत क्षमताको सूची तयार गर्नु पर्नेछ :

विवरण	नाम र रहेको स्थान (कहाँ)	सङ्ख्या (कति)	क्षमता	अवस्था	कैफियत
भौतिक स्रोत					
पुल			**निर्माणाधिन**		
सडक			**पक्की तथा कच्ची**	**ग्रभेल**	
बाँध			**ग्यभिन जाली**		
विद्यालय भवन					

मदरसा					
सुरक्षित आवास तथा स्थान					
सामुदायिक चर्पी					
सञ्चारका साधन					
यातायतका साधन					
पूर्वसूचना प्रणाली					
लाइफ ज्याकेट					
डुङ्गा					
मानव संसधन					
आधारभूत खोज तथा उद्धार तालिम प्राप्त जनशक्ति	साविकको सबै गाविस मा	४०			
जिल्ला विपद् प्रतिकार्यसम्बन्धी तालिम प्राप्त जनशक्ति	साविकको सबै गाविस मा	४०			
तालिम प्राप्त पौडीबाज	साविकको सबै गाविस मा	४०			
तालिम प्राप्त स्वयंसेवक	साविकको सबै गाविस मा				
ग्रामीण महिला स्वास्थ्य कार्यकर्ता	साविकको सबै गाविस मा				
तालिम प्राप्त कृषि प्राविधिक	साविकको सबै गाविस मा				
शिक्षक	साविकको सबै गाविस मा				
कर्मचारी	साविकको सबै गाविस मा				
स्वयंसेवक	साविकको सबै गाविस मा				
सिकर्मी	साविकको सबै गाविस मा				
डकर्मी	साविकको सबै गाविस मा				
सामाजिक स्रोत					
सामुदायिक भवन	८५				
पाटी पौवा					
खानेपानी वितरण धारा					
मठ मन्दिर	१५				
सामाजिक संरचना					
महिला/आमा समूह					
आयआर्जनमा सक्रिय महिला					

समूह					
निर्णय तहमा भएका महिला					
शैक्षिक अवस्था (म/पु)					
आर्थिक स्रोत					
व्यापार व्यवसाय					
उद्योग कलकारखाना					
नोकरी					
बचत समूह					
विपद् व्यवस्थापन कोष					
ब्याङ्क तथा वित्तीय संस्था					
प्राकृतिक स्रोत					
खेतीयोग्य भूमि					
अन्य (उल्लेख गर्नु पर्नेछ)					
निजी ताल तलैया					
प्राकृतिक धारा वा मूल					
कुवा					
नदीनाला					
ताल तथा पोखरी					
सिँचाइको साधन र स्रोत					
वनजङ्गल (हेक्टर वा रोपनी)					
खेर गइरहेको जमिन					
खेती गरिने मुख्य बाली	**लगाउने समय**	**बाली थन्क्याउने समय**	**उत्पादन (मे. टन)**	**प्रयोग गरिने मल**	**बिउको उपलब्धता**
धान					
मकै					
गहुँ					

नोट : १०,००० वर्ग मी वा २० रोपनी वा २० कठ्ठा = १ हेक्टर

Related 2.4 VDC and Rural municipality Capacity Assessment

२.६.३ वडाको संकटासन्नता स्तरीकरण

वडाहरुको संकटासन्न अवस्था स्तरिकरण

LDCRP तयारी गोष्ठीको क्रममा विभिन्न सहभागितामूलक विधि तथा औजारहरुवाट गरिएको विपद् जोखिम व्यवस्थापन र अनुकूलनका क्षमता, विपद् जोखिमहरुको सम्भावना, विपद् को इतिहास आधारमा वडाहरुको

सङ्कटासन्नता स्तरीकरण गर्नु पर्दछ । गा.वि.स तथा नगरपालीकाको भौगोलिक अवस्थिती तथा सुक्ष्म जलवायु अनुरुप विपद् व्यवस्थापन र अनुकूलनका क्षमता फरक फरक हुन्छ ।

स्तरीकरणका आधारहरुः

- सार्वजनिक सेवाहरु मोटरवाटो, संचार तथा सूचना, सरसफाई, स्वाश्थ्यहरुमा पहुँच, खानेपानी, सिचाई तथा विजुलीको पहुँच
- सुरक्षित तथा खुल्ला स्थान, भ्खबअगबतष्यल च्ययत,
- प्रकोप प्रतिकार्यमा सामाग्रीहरुको उपलव्धता
- वित्तिय सुविधाहरुको पँहुच(विमा)
- साक्षरता, जलवायु परिवर्तन तथा विपद व्यवस्थापन सम्वन्धि ज्ञान, सीप,
- पूर्व सूचना प्रणाली सञ्जालसंग सम्वन्ध भएको
- प्राकृतिक स्रोतहरु वन, जमिनको किसिम र ती स्रोत प्राप्त हुने सेवाहरु
- पानी तथा पानी विभिन्न स्वरुपहरुमा (असिना, शीत, हिँउ, तुसारो) आदिमा भएको परिवर्तन
- तापक्रममा भएको फेरवदलहरु
- Extreme whether Events- Frequency, distribution and intensity and Hazards Occurrences
- कृषि तथा खाद्य सुरक्षा, वन तथा जैविक विविधता, उर्जा तथा जलसोत, मानव स्वास्थ तथा पूर्वाधारहरुमा जलवायु परिवर्तनले पारेको प्रभावहरु त्था असरहरु स्तर आदि ।

यसै गरि थप तल उललेखित बुदाहरु पनि ध्यान दिनुहोला ।
समूदायले पहिचानका आधार :

जमिन :	क्षेत्र, प्रकार (सिंचित, असिंचित), अपनत्व, नदि या बाटोको अवस्था दुरी, बाढी पहिरोको प्रकोप
जंगल :	वनपैदावरमा पहुँच, अपनत्व, व्यवस्थापन, जीविकोर्जनको आधार, जैविक विविधतामा परिवर्तन, बाह्य वनस्पतिको स्थिति
घर :	संख्या, निर्माण सामाग्री, बाटोको सुबिधा, अतिबृष्टिको जोखिम, आँधी-बेहरी र आगो, जलवायुजन्य प्रकोपको सम्भाव्यता
पशुधन :	प्रकार, अबधि, स्थायित्व, विविधिकरण, जोखिम
आम्दानी :	क्षेत्र (विषयगत) क्षेत्रको सकटासन्नता, पशुबाट आम्दानी लिने घरधुरीको अनुपात
शिक्षा र तालिम :	तह र किसिम
सीप :	तह, भाग, हस्तान्तरण योग्य
सुचनाको पहुँच :	जलवायु परिवर्तन, अनुकूलन कार्यहरू, सेवाप्रदायक संस्था
स्वास्थ्य :	शारिरीक एवं मानसिक, छोटो या लामो अवधि, शीतलहर या लूका लागि तयारी
पिउनेपानी :	पहुच, गुणस्तर, भरपर्दोपन, विकल्प
स्थानीय संघ संस्था :	पहुँच र संलग्नता
सञ्चार :	पहुँच, संकटको समयमा भरपर्दोपन
सामाजिक हिसाबले बहिष्कृत :	सहभागितामा असर, सेवा र श्रोतमा पहुँच
बिमा :	आगलागी, घाइते, पशु, बाली
नेतृत्व :	गुण र भूमिका
सेवामा पहुँच :	विद्युत, अन्य उर्जाका श्रोत, सिंचाइ (सुख्खा याममा), बजार, स्वास्थ्य, शिक्षा,मील, वित्तिय संस्था र यातायात

श्रोत : लापा दस्तावेज (रुपान्तरण नेपाल, २०१०)

यो विधिको अनुसार विभिन्न जोखिम र विपद् व्यवस्थापन र अनुकूलित हुने क्षमताको सहभागितात्मक रुपमा लेखाजोखा गरिएको नमूना उदाहरणका लागि प्रस्तुत गरिएको छ ।

२.६.४ जोखिम र समस्या विश्लेषण

समुदायमा विपद्सम्बन्धी विद्यमान समस्याको उत्पत्ति, त्यसको कारण र प्रभाव विश्लेषण गर्नका लागि समस्या वृक्ष औजारको विधि प्रयोग गरिन्छ । यस विधिअन्तर्गत वृक्षको काण्डले समस्या, जराहरूले कारण र हाँगा तथा पातहरूले प्रभावको प्रतिनिधित्व गरेको मानी वास्तविकता पहिचान गरिन्छ । विपद्जन्य जोखिम व्यवस्थापन गर्न समस्याको मूलकारण पत्ता लगाउन यो औजारको प्रयोग हुन्छ । यसका साथै जीविकोपार्जनका स्रोतहरुमाथि पहिचान भएका जोखिम वा खतराहरुले पारेका असरहरुलाई (भौतिक, सामाजिक, प्राकृतिक, मानबिय र आर्थिक) पनि उल्लेख पार्नु पर्दछ जस्तै आर्थिक स्रोत अन्तर्गत बाढिले पारेको असरहरुमा बालि डुवान, खेत कटान पटान आदि । यस विधिबाट प्राप्त नतिजालाई निम्नअनुसार सूचीकरण गर्नुपर्नेछ ।

क्र. सं.	**विपद वा प्रकोप**	**मुल (मुख्य) कारण**	**अन्तनिर्हित कारक तत्व (सहायक कारण)**	**प्रभाव वा असर (क्षेत्रगत)**	**सम्भावित समाधानका उपायहरु**

१। जीविकोपार्जन (कृषि, पशुपपालन) तथा खाद्य सुरक्षा
२। वन तथा भूसंरक्षण
३। जलस्रोत तथा उर्जा
४। मानव स्वास्थ्य (स्वास्थ्य तथा पोषण, खानेपानी तथा सरसफाई)
५। आवास तथा भौतिक पूर्वाधार
६। शैक्षिक क्षेत्र
७ सूचना, सञ्चार, समन्वय तथा बन्दोबस्ती/प्रबन्धगत क्षमता
८। खोजी तथा उद्धार एवं क्षतिको लेखाजोखा तथा आवश्यकताको विश्लेषण

२.६.५ स्थानीय ज्ञान, सीप,क्षमता र प्रविधिको लेखाङ्कन

यस अनुसूचीमा उल्लेख भएका सङ्कटासन्नता तथा क्षमता विश्लेषणका औजारको प्रयोगबाट समुदायमा विपद्को सामना गर्न अपनाउने गरिएका विधिहरूको सूची तयार गरी निम्नबमोजिमको खाकामा स्थानीय ज्ञान, सीप र विधिको सूचीकरण गर्नु पर्नेछ । यसले विपद्को समना गर्न भविष्यमा अपनाउनु पर्ने विधिको पहिचान गर्नेछ जसबाट स्थानीय ज्ञान र सीपको प्रबर्द्धन गर्न सहयोग पुग्नेछ ।

क्र. सं.	विपद्को प्रकार	विपद् भएको वर्ष/महिना	विपद्पहिले गरिएका पूर्वतयारी तथा जोखिम न्यूनीकरणका कार्य		विपद्को सामनाका लागि विपद्को समय र पछि अपनाइएका विधि	
			व्यक्तिगत रूपमा	सामुहिक रूपमा	व्यक्तिगत रूपमा	सामुहिक रूपमा
१						
२						

२.६.६ संस्थागत विश्लेषण तथा रोटी चित्रः

यस गाउँपालिकामा विपद्को समयमा आवश्यक पर्ने सेवा, सुविधा, सुरक्षा उपलब्ध गराउने सरकारी निकाय वा सुरक्षा निकाय, नेपाल रेडक्रस सोसाइटी, स्थानीय सस्थाहरू र अन्य मानवीय सेवा प्रदायक सङ्घसंस्था, देहायबमोजिम उल्लेख गरिएको छ ।

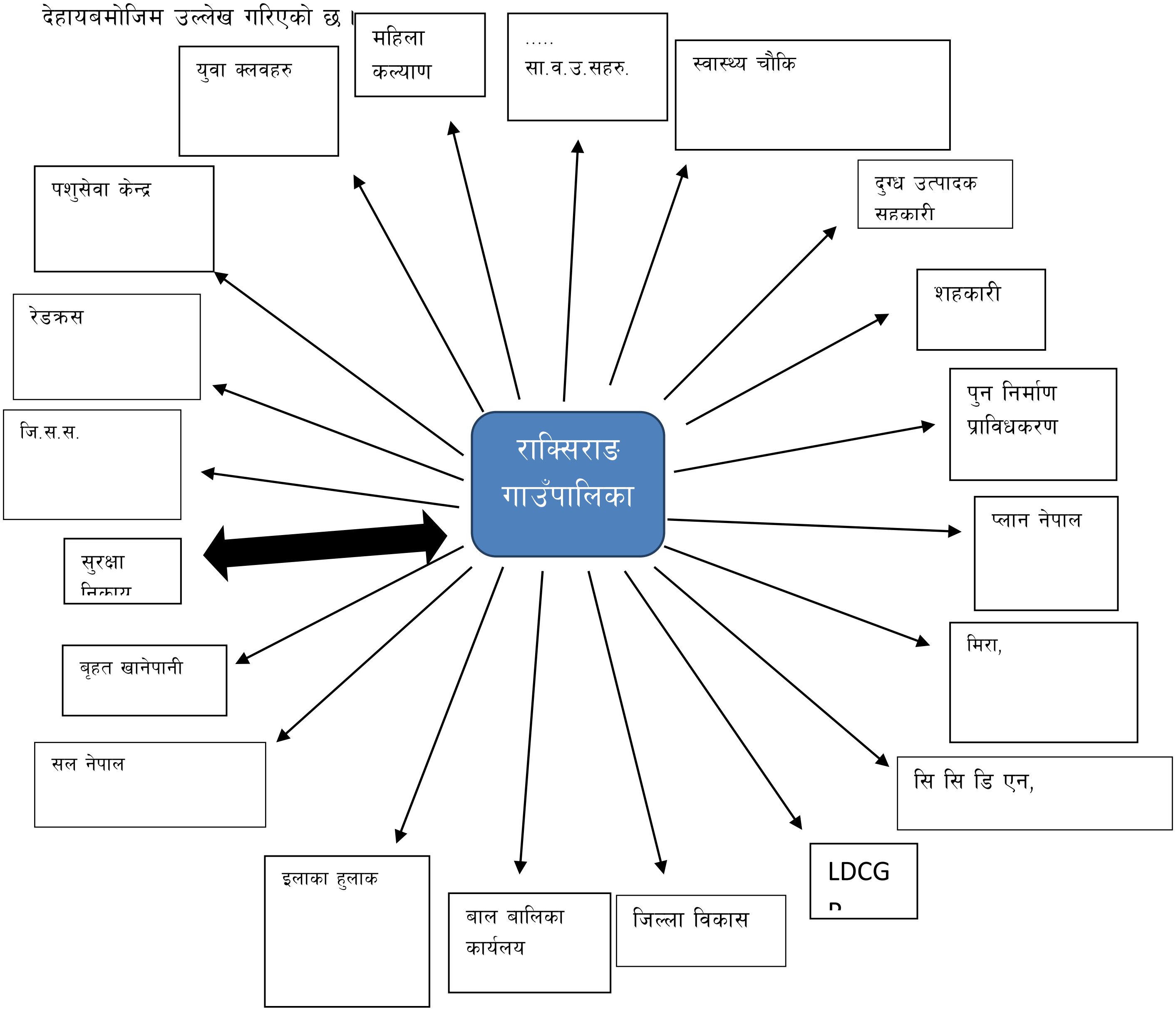

२.६.७ पारिस्थितिकीय प्रणालीक संकटासन्नता चित्रण तथा विश्लेषण -

जलवायु परिवर्तनका प्रभावहरु तथा संभावित प्रकोपहरुले वन जङ्गल/जैविक विविधतामा, कृषि र जल पारिस्थितिकिय प्रणालीमा पारेको असर यस पद्धतीवाट विश्लेषण गरिएको छ ।

२.६.८ वनजंगल पारिस्थितिकीय प्रणाली

जलवायु परिवर्तनका प्रभावहरु तथा संभावित प्रकोपहरुले वनको अवस्थामा तथा जैविक विविधतामा के कस्तो असर पारिरहेको छ भनी पत्ता लगाउन यस विधिको प्रयोग गरिएको छ । गाविस स्तरमा पहिचान भएका प्रकोपहरुहरुलाई उच्च-३, मध्यम-२ तथा न्युन-१ वर्गमा विभाजन गरी वन प्रजातीमा परिवर्तन, जीवजन्तुका प्रजातीमा परिवर्तन, वनको अवस्था, यसका संयोजन तथा पारिस्थितिकिय प्रणालीको सेवामा कस्तो परिवर्तन आएको छ भनी यस विधि मार्फत सहभागीतात्मक पद्धतीद्धारा विश्लेषण गरिएको छ ।

क्र.स	प्रकोपहरु	वन प्रजातिमा परिवर्तन (१-३)	जीवजन्तु प्रजातिमा परिवर्तन (१-३)	वनको अवस्था/ गुणस्तर (१-३)	संयोजन	वन परिस्थितिकीय प्रणालीको सेवामा परिवर्तन	जम्मा
१	खडेरी	२	३	३	२	३	१३
२	बाढी	३	१	२	२	२	१०
३	रोगकिरा	२	१	२	२	२	९
४	आगलागि	३	२	३	२	३	१३
५	चट्याङ	१	३	२	२	२	१०
६	पशुरोग	१	२	१	२	१	७
७	पहिरो	२	२	३	२	३	१२
८	भूकम्प	१	१	१	२	१	६
	औषत	**१.८७५**	**१.८७५**	**२.१२**	**२.००**	**२.१२**	

यस गाउँपालिकामा वन पारिस्थितिकीय प्रणालीको विश्लेषण गरी हेर्दा सवैभन्दा बढी असर खडेरी, ,चटयान्ग,आगलागि, पहिरो र बाढीले पारेको छ ।

२.६.९ कृषि पारिस्थतिकीय प्रणाली

जलवायू परिवर्तनका प्रकोपहरूले कृषि पारिस्थितिकीय प्रणालीमा पारेको प्रभाव विश्लेषण गर्नलाई यो विधि प्रयोग गरिएको थियो । समूहमा छलफल र अन्तर्क्रियाबाट जानकारी संकलन गरिएको थियो । पत्ता लगाइएका जोखिमहरूलाई उच्च-३, मध्यम-२ तथा न्युन-१ वर्गमा विभाजन गरी प्रमुख बालीहरूलाई प्रमुखलाई आधार मानी विश्लेषण गरिएको थियो ।

तालिका नं १ : कृषि पारिस्थितिकीय प्रणालीमा परेको जोखिमहरूको विश्लेषण

क.सं.	जोखिमहरू	खेती प्रणालीमा परिवर्तन	कृषि भूमिमा बसोबास गर्ने जिवजन्तु प्रजातिमा परिवर्तन	कृषिजन्य उत्पादन गुणस्तर	कृषि पारिस्थितिकीय प्रणालीको सेवामा परिवर्तन	जम्मा
१	खडेरी	३	३	३	३	१२
२	बाढी	३	२	३	३	११

क.सं.	जोखिमहरू	खेती प्रणालीमा परिवर्तन	कृषि भूमिमा बसोबास गर्ने जिवजन्तु प्रजातिमा परिवर्तन	कृषिजन्य उत्पादन गुणस्तर	कृषि पारिस्थितिकीय प्रणालीको सेवामा परिवर्तन	जम्मा
३	रोगकिरा	३	३	३	३	१२
४	आगलागि	२	१	२	२	७
५	चट्याङ	०	१	१	१	३
६	पशुरोग	१	२	१	२	६
७	पहिरो	३	३	२	२	१०
८	भूकम्प	१	१	१	१	४
	औसत	**२.००**	**२.००**	**२.००**	**२.००**	

यस गाउ पालीकामा कृषि पारिस्थितिकीय प्रणालीको विश्लेषण गर्दा समग्रमा सबैभन्दा बढी जोखिम खडेरी बाढी तथा रोगकिरा देखिएको छ ।

२.६.१० जल पारिस्थतिकीय प्रणाली

यसराक्सिराङ गाउँपालिकामा भएका खोलानाला, पानीका मुहानमा जलवायु परिवर्तनले परेको असर विश्लेषण गर्न यो विधिको प्रयोग गरिएको थियो । एकातिर जोखिमहरू राखेर र अर्कोतिर पानीका स्रोतहरूमा रहेका वनस्पति र जीवजन्तुमा परिवर्तन, पानीको गुणस्तरमा परिवर्तन, पारिस्थितिकीय प्रणालीको संयोजन तथा तिनका सेवामा परिवर्तन राखी जोखिमको अवस्था विश्लेषण गरिएको थियो । समूहमा छलफल र अन्तर्क्रियाबाट जानकारी संकलन गरिएको थियो । पत्ता लगाईएका जोखिमहरूलाई उच्च-३, मध्यम-२ तथा न्युन-१ वर्गमा विभाजन गरी विश्लेषण गरिएको थियो ।

तालिका नं २ : जल (खोला, ताल, नदी) पारिस्थितिकीय प्रणालीमा परेको जोखिमहरूको विश्लेषण

क.सं.	जोखिमहरू	वनस्पती जल प्रजातिमा परिवर्तन	जिवजन्तु प्रजातिमा परिवर्तन	पानीको अवस्था गुणस्तर	संयोजन	जल पारिस्थितिकीय प्रणालीको सेवामा परिवर्तन	जम्मा
१	खडेरी	३	२	२	३	२	१२
२	बाढी	३	३	२	३	३	१४
३	रोगकिरा	१	२	२	२	१	८
४	आगलागि	०	०	०	०	०	०
५	चट्याङ	०	०	०	०	०	०
६	पशुरोग	२	२	२	२	२	१०
७	पहिरो	२	२	२	३	३	११
८	भूकम्प	१	१	२	१	१	६
	औसत	**१.५**	**१.५**	**१.५**	**१.७५**	**१.२५**	

जल पारिस्थितिकीय प्रणालीको विश्लेषण गर्दा बाढी, खडेरी र पहिरोप्रमुख प्रकोपका रूपमा रहेका छन् । यी प्रकोपहरूका कारणले पानीका मुहान तथा स्रोत पुरिनु, पानीको शुद्धतामा कमी आउनु, पानीको सतह पुरिनु जस्ता असरहरू देखिएका छन् ।

विभिन्न पारिस्थितिकीय प्रणालीहरूको विश्लेषण गरे पश्चात निम्न बमोजिमको तालिकामा राखी तुलनात्मक जोखिम विश्लेषण गरिएको छ ।

समग्रमा पारिस्थितीकीय प्रणालीको संकटासन्नता विश्लेषण

क्र. सं	पारिस्थितिकीय प्रणाली	विविधता	अवस्था/गुणस्तर	संयोजन	पारिस्थितिकीय प्रणालीमा परिवर्तन	जम्मा	औसत
१	वन	१.८७५	२.१२	२.००	२.१२	८.११५	२.७०५
२	कृषि	२.००	२.००	२.००	२.००	८.००	२.६६
३	जल	१.५	१.५	१.७५	१.२५	६.००	२.००

माथि उल्लेखित प्रमुख ३ वटा पारिस्थितिकीय प्रणालीहरू वन, कृषि तथा जल क्षेत्रहरूलाई उपरोक्त विश्लेषणबाट जलवायु परिवर्तनका जोखिमहरू कृषि पारिस्थितिकीय प्रणलीमा नै तुलनात्मक रूपमा बढी भएको देखिन्छ। यसको साथै वन र जल क्षेत्रमा पनि क्रमशः जोखिमहरूले प्रभाव पारेको देखिन्छ।

२.६.११ जोखिम व्यवस्थापन क्रियाकलापको पहिचान तथा प्राथमिकीकरण

वडा नं.	प्रमुख प्रकोप वा जोखिम	अनुकूलन वा जोखिम न्यूनीकरणका उपायहरू	प्रभावकारिता (१ -३) (क)	खर्चको मितव्ययिता(१ -३)(ख)	संभाव्यता (१ -३) (ग)	लक्षित वर्गमुखी (गरिव, संकटासन्न, सामाजिक रुपमा पछाडि पारिएका,जेष्ठ नागरीक, अपांगता, महिला,वालवालिका)(१-५) (घ)	कुल - क+ख+ ग+घ)	प्राथमिकता नं.

अनुसुचिहरु

विपद् व्यवस्थानि समितिको विवरण

राक्सिराङ गाउपालीका स्थानीय विपद् तथा जलवायु उत्थानशील समितिको संरचना

क्र. सं.	प्रतिनिधित्व	पद	कैफियत
१.	गाउँपालिकाको अध्यक्ष - श्री राजकुमार मल्ल	अध्यक्ष	गाउँपालिका तथा नगरपालिकाले स्थानीय विपद् तथा जलवायु उत्थानशील समितिको संरचनामा आवश्यकता अनुसार परिमार्जन गर्न सक्नेछन् । समितिका पदेन सदस्यबाहेक मनोनित सदस्यको पदावधि बढीमा दुई वर्षको हुने व्यवस्था मिलाउनु पर्नेछ । ((क. सं ८ नम्बरको हकमा महिला, बाल क्लव वा संजाल, वालवालिका, युवा, शिक्षक तथा अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरु, ज्येष्ठ नागरिक, र दलितलाई प्राथमिकता दिनुपर्नेछ ।)
२	उपाध्यक्ष - श्री निर्मला हिम्दुङ	उपाध्यक्ष	
३	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत श्री रामकुमार पुडासैनी	सदस्य	
४	वडा अध्यक्ष १ न. वडा श्री कान्छाराम रुम्बा वडा अध्यक्ष २ न. वडा श्री सुर्य बहादुर मुक्तान वडा अध्यक्ष ३ न. वडा श्री बाबुलाल स्याङतान वडा अध्यक्ष ४ न. वडा श्री संजय कोइराला वडा अध्यक्ष ५ न. वडा श्री चन्द्रसिहं प्रजा वडा अध्यक्ष ६ न. वडा श्री सिहंलाल प्रजा वडा अध्यक्ष ७ न. वडा श्री कुल बहादुर प्रजा वडा अध्यक्ष ८ न. वडा श्री राम कृष्ण प्रजा वडा अध्यक्ष ९ न. वडा श्री राम कुमार बाल्बा (थिङ्ग)	सदस्य	
५	गाउँपालिका तथा नगरपालिकाले तोकेको विषयगत शाखाका प्रमुखहरु शिक्षा शाखा : श्री राजेश घिमिरे स्वास्थ्य शाखा : श्री विजय कुमार कापरी कृषि शाखा : श्री रामेश्वर राययादव	सदस्य	
६	स्थानीय तहमा रहेका सूरक्षा निकायका प्रमुखहरु : राक्सिराङ्ग प्रहरी चौकी ,चैनपुर	सदस्य	
७	साविक नेपाल रेडक्रस सोसाइटी उपशाखा सभापति : श्री	सदस्य	
८	गाउँ/नगर कार्यपालिकाले मनोनित गरेको स्थानीय गैरसरकारी संस्थाको तर्फबाट - कम्तिमा १ जना महिला सहित ३ जना (गाउँ कार्यापालिकाको वैठको निर्णय गरि पुर्णता दिने ।)	सदस्य	
९	स्थानीयस्तरमा उपलब्ध विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धी विज्ञमध्ये गाउँपालिका/ नगरपालिकाले मनोनयन गरेका (२ जना (गाउँ कार्यापालिकाको वैठको निर्णय गरि पुर्णता दिने ।)	सदस्य	
१०	स्थानीय उधोग बाणिज्य सँघको प्रमुख तथा प्रतिनिधि (उद्योग वाणिज्य संघलाई प्रतिनिधिको लागि पत्रचार गर्ने)	सदस्य	
११	गाउँ/नगरपालिकाको विपद् व्यवस्थापन शाखाको प्रमुख : राम प्रसाद भट्टराई योशना शाखा प्रमुख :	सदस्य सचिव	

उप–समितिहरुको विवरण: राक्सिराङ गाउँपालिका १ वडा स्तरिय विपद तथा जलवायु उत्थानशिल समिती नामावली

क्रस	नाम	पद	संम्पर्क नम्वर	कैफियत
१	कान्छाराम रुम्बा	अध्यक्ष	९८४५१०२६३७	
२	पतिमान रुम्बा	सदस्य	९८५५०६८५२६	
३	युवी माया लो	सदस्य	९८४७७५६४८	
४	सानुकान्छा मुक्तान	सदस्य	९८४०२८२२७२	
५	माया देवी विक	सदस्य	९८४५४६२२९५	
६	ज्ञान बहादुर रुम्बाँ	सदस्य (शिक्षक	९८४५६८९३४६	
७	भरत बहादुर शाही	सदस्य स्वास्थ्य	९८४८५३३६७१	
८	राम बहादुर मुक्तान	सदस्य वन समिती	९८४५५१५५५१	
९	सिता भटराई	सदस्य .(पशु स्वा.	९८४३७५८२४३	
१०		सदस्य ईलाका प्रहरी कार्यलय		
११	प्रेम नाथ लम्साल	सदस्य (रेडक्रस	९८५५०३१३३०	
१२	चन्द्र ब. योन्जन	सदस्य नागरिक सचेतना	९८४५६४१६०७	
१३	नानीमाया स्यानातान	सदस्य (सदस्य आमा समुह	९८६५२०४५१४	
१४	जय बहादुर घलान	सदस्य समाजसेवी	९८४५९०६३८०	
१५	टेकर कुमारी घिमीरे	सदस्य(स्वयम सेवीका	९८४५३७३१२१	
१६	शुशीला लो	सदस्य (वाल कल्व		
१७	प्रेम माया दोन्ग	सदस्य अपान्ााता	९८४५४०४१४६	
१८	प्रकाश योन्जन	सदस्य समाजसेवी	९८५५०७२८६०	
१९	एकका ब. गोले	सदस्य समाजसेवी	९८५५०७२८६०	
१९	रघुनाथ हुमागाई	सदस्य सचिव	९८४५२९९०७८	

राक्सिराङ गाउँपालिका २ वडा स्तरिय विपद तथा जलवायु उत्थानशिल समिती नामावली

क्रस	नाम	पद	सम्पर्क नम्वर	कैफियत
१	सुर्य ब. मुक्तान	अध्यक्ष	९८४५२३५५९२	
२	खिल ब. रानामगर	सदस्य	९८४५६५८०६६	
३	गोपीलाल चेपान्ग	सदस्य	९८१११९५३८७	
४	टिका माया रानामगर	सदस्य	९८४५७८२५७१	
५	पातलीमया दमाई	सदस्य	९८६१५३०६७७	
६	यम प्रसाद गौतम	विषयगत शाखा प्रतिनिधी	९८५५०७२५३०	
७	गोपाल प्रसाद चौधरी	सदस्य शिक्षाँ	९८४५२३५५९४	
८	नविन पिठाकोटी मगर	सदस्य वन समिती	९८४५३७३२५४	
९	प्रहरी ईन्चार्ज	वाडा पहरी कार्यलय		
१०	रुद्र बहादुर पिरकोटे मगर	नेपाल रेडक्रस	९८४५८०१७४१	
११	गिता चेपान्ग	स्यवंसेवीका	९८०९१४०७३६	
१२	बुधीराम वाईवा	अपान्ग		
१३	देवी रानी थिन्ग	समाजसेवी	९८४५८६२३७२	
१४	शुस्मा थिन्ग	बाल क्लव		
१५	दशरथ गुरागाई	सदस्य सचिव		

राक्सिराङ गाउँपालिका ३ वडा स्तरिय विपद तथा जलवायु उत्थानशिल समिती नामावली

क्रस	नाम	पद	संम्पर्क नम्वर	कैफियत
१	बाबुलाल स्याङ्तान	अध्यक्ष		
२	चलराज शाहा	सदस्य		
३	केदार सुवेदी	सदस्य		
४	सुनिता नेपाली	सदस्य		
५	सानी कान्छी स्याङ्तान	सदस्य		
६	सरिता सुवेदी	महिला स्वास्थ्य स्वयमसेविका		
७	प्रमराज पौडेल	स्वास्थ्यप्रतिनिघी		
८	चित्र बहादुर थिङ्ग	रेडक्रस		
९	बलराम शाहा	विद्यालय प्रतिनिधि		
१०	उत्तम वाइबा	सामुदायिक वन		
११	गोमा शाहा	सामुदायिक अध्ययन केन्द्र		
१२	काजीराम मुत्तान	समाज सेवी		
१३	चन्द्र लाल लामा			

राक्सिराङ गाउँपालिका ४ वडा स्तरिय विपद तथा जलवायु उत्थानशिल समिती नामावली

क्रस	नाम	पद	संम्पर्क नम्वर	कैफियत
१	संजय कोइराला	अध्यक्ष		
२	राजेन्द्र वल	सदस्य		
३	सुनामाया ब्लोन	सदस्य		
४	कर्ण वल	सदस्य		
५	चनमती सुनार	सदस्य		
६	गणेश कुमार मुक्तान	सदस्य		
७	सुजन कुमार मुक्तान	सदस्य शिक्षक		
८	पदम श्री स्यान्गातान	सदस्य (नेपाल रेडक्रस)		
९	मान सिं घलान	सदस्य टोल विकास		
१०	दिनेश कुमार ब्लोन	सदस्य (वन समिती)		
११	आसमान थिन्ग	सदस्य टोल विकास		
१२	भिमलाल थिन्ग	सदस्य समाज सेवी		
१३	मदन मुक्तान	सदस्य सचिव		

राक्सिराङ गाउँपालिका ५ वडा स्तरिय विपद तथा जलवायु उत्थानशिल समिती नामावली

क्रस	नाम	पद	संम्पर्क नम्वर	कैफियत
१	चन्द्र सिं प्रजा	अध्यक्ष		
२	सुरेश घलान	सदस्य		
३	विन्दु माया मोक्तान	सदस्य		
४	सुजन प्रजा	सदस्य		
५	कौशिला विक	सदस्य विषयगत शाखाको प्रतिनिधी		
६	प्रमुख	सदस्य (इलाका प्रहरी कार्यलय		
७	शंकरमान मुक्तान	सदस्य रेडक्रस		
८	हस्त बहादुर प्रजा	सदस्य (वन समिती)		

क्रस	नाम	पद	संम्पर्क नम्वर	कैफियत
९	हरि बहादुर प्रजा	सदस्य टोल विकास प्रमुख)		
१०	मनराज थिन्ग	सदस्य युवा क्लव		
११	टोक्सानी थिन्ग	सदस्य स्वयंसेवीका		
१२	चुन नारायया श्रेष्ठ	सदस्य सचिव		

राक्सिराङ गाउँपालिका ६ वडा स्तरिय विपद तथा जलवायु उत्थानशिल समिती नामावली

क्रस	नाम	पद	संम्पर्क नम्वर	कैफियत
१	सिहं लाल प्रजा	अध्यक्ष		
२	बुदी लाल थिन्ग	सदस्य		
३	हिरामाया थिन्ग	सदस्य		
४	भिम बहादुर थिन्ग	सदस्य		
५	प्रेम माया वि क	सदस्य		
६	सुर्य बहादुर थिन्ग	सदस्य (स्वास्थ्य काकडा हे.पो.		
७	चित्र बहादुर घले	सदस्य प्रहरी ईन्चार्ज		
८	तारानाथ दुवारी	सदस्य प्र अ		
९	दिनेश प्रजा	सदस्य .(सहकारी)		
१०	शुरेश थिन्ग	सदस्य (सावउस)		
११	ज्ञानुमाया थिन्ग	स्वंयवम सेवीका		
१२	बुदीमान थिन्ग	जेष्ठ नागरिक		
१३	राजाराम थापा	६ नं वडा सचिव		

राक्सिराङ गाउँपालिका ७ वडा स्तरिय विपद तथा जलवायु उत्थानशिल समिती नामावली

क्रस	नाम	पद	संम्पर्क नम्वर	कैफियत
१	कुल बहादुर प्रजा	अध्यक्ष		
२	सुनिल ब्लोन	सदस्य		
३	चर्तुमान पाखीन	सदस्य		
४	रिषी माया प्रजा	सदस्य		
५	सुकुमाया विक	सदस्य		
६	सुर्य ब. थिन्ग	सदस्य (स्वास्थ्यप्रतिनिधी		
७	प्रहरी चौकी खैरान्ग	प्रमुख		
८	टिका राम प्जा	प्रअ		
९	विर ब. प्रजा	सामुदायिक वन		
१०	फुलमाया प्रजा	स्वयंसेविका		
११	बुदीमान प्रजा	जेष्ठ नागरिक		
१२	गिरीराज न्यौपाने	सदस्य सचिव		

राक्सिराङ गाउँपालिका ८ वडा स्तरिय विपद तथा जलवायु उत्थानशिल समिती नामावली

क्रस	नाम	पद	संम्पर्क नम्वर	कैफियत
१	राम कृष्ण प्रजा	अध्यक्ष		
२	ज्य बहादुर तितुङ्ग	सदस्य		
३	राजु चेपाङ्ग	सदस्य		
४	गौरीमाया सुनार	सदस्य		
५	बिमला सुनार	सदस्य		

क्रस	नाम	पद	संम्पर्क नम्वर	कैफियत
६	म्नकुमारी प्रजा	महिला स्वास्थ्य स्वयमसेविका		
७	बेलमान पाखिन	रेडकस		
८	डिचा लामा	विद्यालय प्रतिनिधि		
९	नोकमान पाखिन	सामुदायिक वन		
१०	बबुलाल मोत्तान	टोल सुधार समिति अध्यक्ष		
११	द्यशरथ गुरागाँइ	सदस्य सचिव		
१२	सानुकान्छा थिङ्ग	समाज सेवी		
१३	गोपिनी प्रजा	विद्यालय व्यवस्थापक समिति सदस्य		

राक्सिराङ गाउँपालिका ९ वडा स्तरिय विपद तथा जलवायु उत्थानशिल समिती नामावली

क्रस	नाम	पद	संपर्क नम्वर	कैफियत
१	राम कुमारी बाल्पा (थिङ्ग)	अध्यक्ष		
२	कर्ण कुमारी राउत	सदस्य		
३	सुमन नगरकोटी	सदस्य		
४	सर्मिला वि.क.	सदस्य		
५	शुक्रराज चेपाङ्ग	सदस्य		
६	फुल कुमारी थिङ्ग	महिला स्वास्थ्य स्वयमसेविका		
७	नविन पराजुली	स्वास्थ्यप्रतिनिघी		
८	दिल बहादुर वाइबा	रेडक्रस		
९	विनोद खत्री	विद्यालय प्रतिनिधि		
१०	शिव कुमार मल्ल	सामुदायिक वन		
११	देवशंकर अर्याल	टोल सुधार समिति अध्यक्ष		
१२	मदन बिमली	सदस्य सचिव		
१३	रङ्गलाल राय यादव	प्रहरी ईन्चार्ज		

गाउँपालिकामा हुन सक्ने संभावित प्रकोपको विवरण

गाउँपालिकामा हुन सक्ने संभावित प्रकोपको विवरण

क स	संभावित प्रकोप	विद्यमान अवस्था	समय
१	चट्याङ, असिना	बढी जसो बर्षायाम र पानी परेको समयमा	जेष्ठ देखी असोज सम्म
२	भुकम्प	भूकम्पिय जोखिमका दृष्टिले नेपाल विश्वको ११ औं स्थानमा रहेको र गाउँपालिकामा भुकम्प प्रतिरोधात्मक भवन कमै मात्रामा भएको, भवन आचार संहिता पूर्ण रुपमा लागु नभएको	जुनसुकै समयमा
३	पहिरो	भौगोलिकरुपले विकट तथा नाङ्गा डाँडा पाखाहरु तथा भुकम्प प्रभावित भीर पाखाहरुमा पहिरो जाने गरेको ।	असार - असोज
४	बाढी	गाउँपालिकामा विशेषतः साना ठुला नदि/खोलाहरु बग्ने गरेको र वर्षायाममा नदी तथा खोलाहरुले आसपासका भुभागहरू बर्षेनी कटान गरि क्षति पुऱ्याईरहेको छ। बर्षेनी धेरै संख्यामा परिवारहरू प्रभावित भैरहेका छन् ।	जेष्ठ–असोज
५	आगलागी	गाउँपालिकाको धेरै जसो भु–भागमा घनावस्ती रहेका (सुकुम्वासी, वाढी विस्थापित) लगाएतका अति विपन्न समुदायका घरहरु सचेतना अभाव, अग्नी नियन्त्रण यन्त्रको अभाव, चुल्होमा आगो सल्काउँदा मट्टीतेलको प्रयोग गर्नु र सलाई लाईटर जस्ता आगो बाल्ने वस्तुहरू बच्चाले खेलाउँदा आगलागीका घटना बढी हुने गरेको। साथै डढेलोको समस्या पनि देखिन्छ ।	चैत्र–जेष्ठ
६	महामारी	प्रकोपका रुपमा झाडापखाला लगायतका पानी जन्य रोग बढ्ने गरेको, स्रोत साधन अभाव र जनचेतनाकमी, अनुकूल क्षमताको अभाव।	विपद् पछि, अन्य समयमा
७	जंगली जनावर आतंक	गाउँपालिकाको वनजंगल वरिपरि बसोबास भएको क्षेत्रहरुमा (बाँदर, बँदेल, बाघ) आदीको आक्रमण तथा बदमासीको डर त्रास भईरहन्छ ।	जुनसुकै समयमा

खण्ड - ३

स्थानीय विपद् तथा जलवायु उत्थानशील योजनाको कार्ययोजना

३.१ जिविकोपार्जन (कृषि, पशुपपालन) तथा खाद्य सुरक्षा

क्र.स.	क्रियाकलाप	आ.व. २०७५/७६		आ.व २०७६/७७		आ.व.२०७६/७७		आ.व.२०७७/७८		आ.व.२०७८/७९		कुल जम्मा रकम	स्थान (वडाको जोखीम स्थान किटान गर्ने	मुख्य जिम्मेवारी
		परिमाण	जम्मा रकम	परिमाण	जम्मा रकम	परिमाण	जम्मा रकम	परिमाण	जम्मा रकम	परिमाण	जम्मा रकम			
१.	उन्नत जातको विउ वितरण तथा सुख्खा सहने बाली	१	२ लाख	१	२ लाख	१	२ लाख	१	२ लाख	१	२ लाख	१० लाख	गाउँपालिका स्तरमा सुख्खा बस्तीको गरिव तथा व्यवसयिक खेत ीगर्ने किसानहरुको लागी	कृषि कार्यलय
२.	अर्गानिक बजार व्यवस्थापन	१	१ लाख	१	१ लाख	१	१ लाख	१	१ लाख	१	१ लाख	५ लाख	वडा स्तरमा व्यवसायिक तरकारी पकेट क्षेत्र लाई मध्यनजर गरेर	कृषि कार्यलय, अन्य सरोकारवालाहरु
३	अर्गानिक खेती	८	१ लाख	१ लाख	१ लाख	१ लाख	१ लाख	१ लाख	१ लाख	१ लाख		८ लाख	गाउँपालिकाको वार्ड स्तरमा	गाउपालीका, तथा अन्य सरोकारवालाहरु
४	बाख्रा पालन	४		१लाख	१लाख	१लाख	१लाख					४ लाख	गाउँपालिकाको वार्ड स्तरमा	
५	बेमैसमी तरकारी खेती तालिम(टनेल सहित	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-		गाउँपालिका स्तरमा	कृषि कार्यलय
६	हाते ट्र्याक्टर कृषि अनुधान परिचय पत्र	१०	१० लाख	१०	१० लाख	-	-	-	-	-	-	२० लाख	गाउँपालिका स्तरमा	कृषि कार्यलय

३.२ वन तथा भू–संरक्षण

क्र.स.	क्रियाकलाप	आ.व. २०७५/७६		आ.व २०७६/७७		आ.व.२०७६/७७		आ.व.२०७७/७८		आ.व.२०७८/७९		जम्मा क्रियाकलाप	जम्मा रकम	स्थान (वडाको पनि सम्बन्धित ठाँउ सहित)	मुख्य जिम्मेवारी
		परिमाण	जम्मा रकम	परिमाण	जम्मा रकम	परिमाण	जम्मा रकम	परिमाण	जम्मा रकम	परिमाण	जम्मा रकम				
१.	सामुदायिक वन क्षेत्रमा बृक्षारोपण	५०००	२००००००	५०००	२००००००	२०००	१५०००००	२०००	१५०००००	२०००	१५०००००				सम्बन्धित सा.व.उ.स, , वडा कार्यालय

२.	अग्नी रेखा निर्माण तथा नियन्त्रण समामाग्री वितरण			१	२५ हजार	१	२५ हजार	१	२५ हजार	१	२५ हजार	४	१ लाख		सम्बन्धित सा.व.उ.स, वडा कार्यालय
३.	बनढडेलो नियन्त्रण सम्बन्धी गोष्ठी	१	२००००	१	२००००	१	२००००	१	२००००	१	२००००				सम्बन्धित सा.व.उ.स, वडा कार्यालय
४.	पहिरो ढडेलो ग्रस्त क्षेत्रमा बृक्षारोपण	५००	५००००	५००	५००००	५००	५००००	५००	५००००	५००	५००००				सम्बन्धित सा.व.उ.स, वडा कार्यालय

३. ३. जलस्रोत तथा उर्जा

क्र.स.	क्रियाकलाप	आ.व. २०७५/७६		आ.व २०७६/७७		आ.व.२०७६/७७		आ.व.२०७७/७८		आ.व.२०७८/७९		जम्मा क्रियाकलाप	जम्मा रकम	स्थान (वडाको पनि सम्बन्धित ठाँउ सहित)	मुख्य जिम्मेवारी
		परिमाण	जम्मा रकम	परिमाण	जम्मा रकम	परिमाण	जम्मा रकम	परिमाण	जम्मा रकम	परिमाण	जम्मा रकम				
१.	एक घर एक सुधारीएको चुलो निर्माण	१०	१०,०००	१०	१०,०००	१०	१०,०००	१०	१०,०००	१०	१०,०००			सबै टोलबाट छनौट गर्ने	वार्ड कार्यलय
२	एकिकृत पानी व्यवस्थापन सम्बन्धी गोष्ठी	१	५००००	१	५००००	१	५००००	१	५००००	१	५००००			वडास्तरिय	
३.	भालुखोला मुहान संरक्षण(डिप बोरिङ गर्ने)डुम्रे कुना खोल्ची, पाठक खोल्ची , सिम्ले खोल्चीघोप्टे गाउँ कुवा संरक्षण, कमेरो खोल्ची , बेतपानी खोल्ची , सारङ्गी खोल्ची				०	०	०	०	०	०	०	०	०	वडास्तरिय	

३.४ मानव स्वास्थ्य (स्वास्थ्य तथा पोषण, खानेपानी तथा सरसफाई)

क्र.स.	क्रियाकलाप	आ.व. २०७५/७६		आ.व २०७६/७७		आ.व.२०७६/७७		आ.व.२०७७/७८		आ.व.२०७८/७९		जम्मा क्रियाकलाप	जम्मा रकम	स्थान (वडाको पनि सम्बन्धित ठाँउ सहित)	मुख्य जिम्मेवारीहरु
		परिमाण	जम्मा रकम	परिमाण	जम्मा रकम	परिमाण	जम्मा रकम	परिमाण	जम्मा रकम	परिमाण	जम्मा रकम				
१.	खानेपानी सुध्दिकरण को लागी पिउसको प्रयोग	१ पटक ५० घरधुरी	५००	१ पटक ५० घरधुरी	५००	१ पटक ५० घरधुरी	५००	१ पटक ५० घरधुरी	५००	१ पटक ५० घरधुरी	५००			वडाको सबै टोलमा छनौट गरी बितरण गर्ने	वडा कार्यालय, स्वास्थ्य चौकी, महिला स्वास्थ्य स्वयंसेवी
२.	फोहोर मैला व्यवस्थापन तथा सरसफाई सम्बन्धि जनचेतन कार्यक्रम	२	५० हजार	२	५० हजार	२	५० हजार	२	५० हजार	२	५० हजार			वडाको सरसफाई गर्नुपर्ने बस्ती किटान गरि कार्यक्रम संचालन गर्ने।	वडा कार्यालय, स्वास्थ्य चौकी, महिला स्वास्थ्य स्वयंसेवी
३.	प्राथमीक उपचार तालिम तथा किट बक्स वितरण	२	२५ हजार	२	२५ हजार	२	२५हजार	२	२५ हजार	२	२५हजार			वडाको जोखीम तथा दुर्गम टोल छनौट गरी बितरण गर्ने	वडा कार्यालय, स्वास्थ्य चौकी, महिला स्वास्थ्य स्वयंसेवी
५.	आपतकालिन स्वास्थ समस्याका पोषण योजना तयारी	१	१०० ०००	१	१००००००	१	१०० ०००	१	१००००	१	१०० ०००			वडाको सबै टोलमा छनौट गरी बितरण गर्ने	वडा कार्यालय, स्वास्थ्य चौकी, महिला स्वास्थ्य स्वयंसेवी
६.	माहामारी व्यवस्थापन को लागी औषधीको व्यवस्था	१	१०० ०००	१	१००००००	१	१०० ०००	१	१००००	१	१०० ०००			वडास्तरिय	वडा कार्यालय, स्वास्थ्य चौकी, स्वयंसेवी

३.५. आवास तथा भौतिक पूर्वाधार

क्र.स.	क्रियाकलाप	आ.व. २०७५/७६		आ.व २०७६/७७		आ.व.२०७६/७७		आ.व.२०७७/७८		आ.व.२०७८/७९		जम्मा क्रियाकलाप	जम्मा रकम	स्थान (वडाको पनि सम्बन्धित ठाँउ सहित)	मुख्य जिम्मेवारीहरु
		परिमाण	जम्मा रकम	परिमाण	जम्मा रकम	परिमाण	जम्मा रकम	परिमाण	जम्मा रकम	परिमाण	जम्मा रकम				
१.	चट्याङबाट बच्नको लागि अर्थिङ् गर्ने	१४	१६ लाख	०	०	०	०			०	०		६ लाख	सम्भाव्यता अध्ययन गरि सोही बमोजिमका स्थानमा जडान गर्ने	वडाकार्यालय तथा सहयोगी निकाय
२.	सुरक्षित खुलाचौर निर्माण हेली प्याड निर्माण	१	१५ लाख												वडाकार्यालय तथा सहयोगी निकाय
५.	पानी मुहान संरक्षण तथा मर्मत	१	५० हजार	१	५० हजार	१	५० हजार	१	५० हजार	१	५० हजार				डाकार्यालय तथा सहयोगी निकाय
६.	तारजाली खरिद तथा तयारी	१००० थान	१२ लाख	१०००	१२ लाख	१०००	१२ लाख	१०००	१२ लाख	१०००	१२ लाख	५००० थान	६० लाख	स्थानिय पहिचानको	वडा कार्यालय
७	मनहरीखोला को Over butum निकाल्ने	७ किमी	२० लाख											मनहरी खोलाको Over butum निकाल्ने	गाउँपालिका

३.६. शैक्षिक क्षेत्र

क्र.स.	क्रियाकलाप	आ.व. २०७५/७६		आ.व २०७६/७७		आ.व.२०७६/७७		आ.व.२०७७/७८		आ.व.२०७८/७९		जम्मा क्रियाकलाप	जम्मा रकम	स्थान (वडाको पनि सम्बन्धित ठाँउ सहित)	मुख्य जिम्मेवारीहरु
		परिमाण	जम्मा रकम	परिमाण	जम्मा रकम	परिमाण	जम्मा रकम	परिमाण	जम्मा रकम	परिमाण	जम्मा रकम				
१.	विपद तथा जलवायु परिवर्तन सम्बन्धि पठयक्रम अनिवार्य सन्चालन गर्ने	५५		५५		५५		५५		५५		५५		पालीका स्तरको प्राथमिक विद्यालयमा	गाउ पालिका, वडाकार्यालय तथा सहयोगी निकाय, शिक्षा

															कार्यलय
२.	विपद व्यवस्थापन सामान खरिद	१	१५००००	१	१५००००	१	१५००००	१	१५००००	१	१५००००			पालिका स्तरमा वडामा रहेका सबै बिद्यालयहरुमा	गाउ पालिका वडाकार्यालय तथा सहयोगी निकाय
३.	विद्यालय स्तरिय विपद् तथा जलवायु उत्थानशील योजना निर्माण	२	५० हजार	१	५० हजार	१	५० हजार	१	५० हजार	१	६० हजार			वडामा रहेका ६ वटा बिद्यालय	गाउपालिका, वडाकार्यालय तथा सहयोगी निकाय
४.	विद्यालय स्तरिय विपद् तथाजलवायु उत्थानशील योजना कार्यान्वयन	२	२०००००	१	१०००००	१	१०००००	१	१०००००	१	१०००००			वडामा रहेका ७ वटा बिद्यालय	गाउपालिका, वडाकार्यालय तथा सहयोगी निकाय

३.७ सूचना, सञ्चार, समन्वय तथा बन्दोबस्ती/प्रबन्धगत क्षमता

क्र.स.	क्रियाकलाप	आ.व. २०७५/७६		आ.व २०७६/७७		आ.व.२०७६/७७		आ.व.२०७७/७८		आ.व.२०७८/७९		जम्मा क्रियाकलाप	जम्मा रकम	स्थान (वडाको पनि सम्बन्धित ठाँउ सहित)	मुख्य जिम्मेवारी
		परिमाण	जम्मा रकम	परिमाण	जम्मा रकम	परिमाण	जम्मा रकम	परिमाण	जम्मा रकम	परिमाण	जम्मा रकम				
१.	वार्डस्तरिय आपतकालीन सम्पर्क डायरी तयार गर्ने	१	५००००			१	५००००			१	५००००			वडा कार्यालय	वडाकार्यालय, नेपाल रेडक्रस सोसाईटी
२.	खाद्य तथा अखाद्य सामाग्री खरिद तथा स्टोर गर्ने ।	१	६०००००											वडा कार्यालय वडा नं ६, डुम्रेकुना	वडाकार्यालय,
३	पुर्वसुचनापणाली व्यवस्थापन, बागदली	१	१० हजार	१	१० हजार	१	१० हजार	१	१० हजार	१	१० हजार	१	१० हजार		वाडा कार्यलय तथहिमाल दुग्ध सहकारी
४.	विपद् तथा जलवायु परिवर्तनमा काम गर्ने सघंसंस्थाको समन्वय	१	३००००	१	३००००	१	३००००	१	३००००	१	३००००	१	३००००	गाउ पालीका कार्यालय	गाउ पालीका

	बैठक गर्ने														
५.	पूर्बसूचना सम्बन्धी तालिम तथा भ्रमण	१	२००००	१	२००००	१	२०००००	१	२००००	१	२००००				वडाकार्यालय, नेपाल रेडक्तस सोसाईटी
६	हरेक वार्डको दुर्गम बस्तीमा खोज तथा उदारको सामाग्री उपलब्ध गराउने														गढी गाउ पालीका १,२,३,४

३. ८ खोज तथा उद्धार एवं क्षतिको लेखाजोखा तथा आवश्यकताको विश्लेषण

क्र. स.	क्रियाकलाप	आ.व. २०७५/७६		आ.व २०७६/७७		आ.व.२०७६/७७		आ.व.२०७७/७८		आ.व.२०७८/७९		जम्मा क्रिया क्लाप	जम्मा रकम	स्थान (वडाको पनि सम्बन्धित ठाँउ सहित)	मुख्य जिम्मेवारी
		परिमाण	जम्मा रकम	परिमाण	जम्मा रकम	परिमाण	जम्मा रकम	परिमाण	जम्मा रकम	परिमाण	जम्मा रकम				
१.	खोज तथा उद्धार सम्बन्धि तालिम	१	२००००	१	२००००	१	२०००००	१	२००००	१	२००००				वडाकार्यालय, नेपाल रेडक्तस सोसाईटी, सवल
२.	खोज तथा उद्धार सम्बन्धि सामग्री खरिद	१	३०००००					१	३०००००						वडाकार्यालय, नेपाल रेडक्तस सोसाईटी, सवल
३.	खोज तथा उद्धार तथा क्षति को लेखाजोखा उपसमिति निर्माण तथा तालिम	१	१०००००					१	१०००००						वडाकार्यालय, नेपाल रेडक्तस, सवल
४.	विपद्बाट प्रभावित हुन सक्ने समुदायको पहिचान रअभिमुखिकरण	१	५००००	१	५००००	१	५००००	१	५००००	१	५००००				वडाकार्यालय, नेपाल रेडक्तस सोसाईटी, सवल
५.	बाढी मा कृत्रिम अभ्यास	१	६००००			१	६००००								वडाकार्यालय, नेपाल रेडक्तस सोसाईटी, सवल

समाप्त ॥